Хто ти такий

КУПИТИ

Переглянути та купити книгу на **ridmi.com.ua**

Про книгу

«Хто ти такий?» - час від часу запитує малолітнього Тимофія його контужений далекою війною ворог і друг, мучитель і наставник Фелікс. «Хто я такий?» - запитує себе наприкінці роману майже дорослий автобіографічний Тимофій. Шлях від першого питання до другого є неминучим для героя будь-якого роману виховання. У випадку Артема Чеха - виховання в тіні відразливого досвіду чужої війни, що раптом виявляється моральною і фізичною підготовкою до власної, хоча якраз її ми у цьому романі не знайдемо. Але, можливо, знайдемо всі ті дитячо-юнацькі ініціації, крізь які нам самим довелося продиратися до зовсім не такого, як очікувалося, дорослого життя. Видання здійснено на замовлення Міжнародної літературної корпорації Meridian Czernowitz. В оформленні обкладинки використано кадр із фільму Ірини Цілик «Я і Фелікс».

MERIDIAN CZERNOWITZ
МІЖНАРОДНА ЛІТЕРАТУРНА
КОРПОРАЦІЯ

Артем Чех

Хто ти такий?

Видання третє

Meridian Czernowitz

2022

ЧАСТИНА ПЕРША

Полонез для Фелікса

Ліда ніколи нічого не боялася. Мабуть, тому що не дивилася телевізор і не читала газет. Ліда слухала радіо і в'язала. Сиділа у своїй маленькій тісній кімнаті на ліжку під чорним монохромним гобеленом (оголена жінка на березі річки), в'язала спицями й неодмінно слухала радіо.

А ще Ліда цілий рік купалась у Дніпрі. Майже щодня, безбоязна і загартована природою, вона ходила до річки, рішуче перетинала довгий піщаний пляж, вкритий крижаними острівцями і сніжними наметами, виходила на змерзлу гладь, відшуковувала залишену рибалками ополонку, знімала одяг, зостаючись у блякло-рожевому, а колись червоному купальнику, міцно впиралася руками у краї ополонки й занурювалася з головою. І все це тривало з року в рік, аж доки одного лютневого дня вона не пішла під кригу. Чи не хвилину Ліда не могла випірнути, несподівана сила понесла її убік від ополонки темними водами Дніпра подалі від світла і ближче до смерті.

Ліду врятував Фелікс, що часто супроводжував її під час купань. Він відійшов трохи подалі, курив, кволо проходжався

крижаним плесом водосховища, вдивляючись у бік фарватеру, ніби очікуючи, що з морозної імли випливуть пустельні каравани з озброєними стінґерами душманами. Але караванів, звісно, не було. І душманів, ясна річ, теж. А коли він озирнувся, то не було й Ліди. Фелікс кинувся до ополонки і під мутною слюдою криги побачив сіре сполохане тіло. Він скинув куртку, занурився до пояса, ковзнув пальцями по тілу, силкуючись за щось ухопитися, врешті схопив за волосся, потягнув. Ліда зачепилася головою за льодову товщу, роздряпала обличчя й руки, майже не дихала і, як з'ясувалося потім, прощалася з життям. У кальцитовій туманності холодної води вона встигла зловити поглядом світлий окраєць неба, згадала літо і шум очерету на заводях між селами Червона Слобода і Леськи, згадала високі сосни софіївського лісу й весняні ранкові протяги, що гойдали білу запрану тюль, яка висіла на літній кухні дачі. А найперше – подумала про те, як шкода, що так мало, що можна було ще трохи: літа, очерету, сонця, сухих боровикових узлісь, безмежних вересових галявин і сивих на вітрі тополь, залитих прозорим полуденним сяйвом. І це *мало* було найстрашнішим у тих її секундних роздумах.

Після цього випадку Ліда більше ніколи не купалася взимку.

Певно, річкова крига – то єдине, чого вона боялася.

* * *

Фелікса комісували у вісімдесят дев'ятому. Після його поранення, важкої контузії і полону московське керівництво

глибоко в ньому засумнівалося. За законом, в очікуванні переходу на пенсійне забезпечення він мусив піти працювати хоч кудись. Хоч кудись, а саме – вантажником на макаронну фабрику – його прилаштували якісь впливові товариші з обкому. Спершу, поки не зорієнтувався, Фелікс бродив територією фабрики з відкритим ротом, мало що розумів і нікому не довіряв. Наслідки контузії довго не відпускали. Йому дозволили не працювати, тому він тинявся між цехів, годинами сидів під дірявим шиферним дашком і курив, спостерігаючи за мірним плином фабричного життя. Навіщось полагодив частокіл на клумбі, біля вуличного туалету витруїв осине гніздо, на плакаті до Першого травня домалював веселому ведмедику крейдою реалістичний член.

А невдовзі таки зорієнтувався. Пристав до групи ветеранів афганської кампанії (щоправда, серед них були й зайди з кримінального світу), які заганяли на територію вантажівку з чорними номерами, й робітники фабрики – ті, котрим не працювати не дозволялося, – наповнювали ту вантажівку продовольством: коньяк, згущене молоко, вершкове масло, міхи з борошном і макаронними виробами, ящики з цукерками і торти. Після цього вантажівка безперешкодно виїжджала з прохідної, котила в напрямку польських «східних кресів» і розвантажувалася аж на правому березі Західного Бугу. Частину вторгованих грошей отримували обкомівські покровителі, щось перепадало директору фабрики, решта ділилася і пропивалася. Водночас Фелікс збирав податі на центральному базарі. Там торгували перекупки, що напередодні закуповували провізію у селян. Подать була невелика, проте базар був чималим. Іноді брав товаром. У сивого азербайджанця

з відрізаним вухом – солодкий перець і помідори. Товстозада-Ада спеціалізувалася на м'ясі. Один згідливий дід приносив яйця і домашній сир прямо до квартири Фелікса.

Будинок, у якому він мешкав, стояв навпроти базару. Це була нова, вісімдесят шостого року цегляна будівля з великими світлими кімнатами й заскленими балконами. Сусідами були переважно офіцери сорокової армії з сім'ями. Фелікс отримав трикімнатну на четвертому поверсі. Дружина Таня і донька вселилися туди, ще коли Фелікс перебував у Афганістані. Як і тисячі його товаришів по зброї, він заставив квартиру японською технікою, що її тягнули на ішаках і верблюдах караванники з Пакистану, і постелив у вітальні на всю підлогу реквізований на баграмському ринку килим із восьмигранним рапортом, стаючи на який, провалюєшся у ворс по кісточки. Меблі, щоправда, були з Румунії, проте дерев'яні, букові – якесь спецзамовлення з комбінату в Бая-Маре. Оздобленням квартири займалася дружина. Попервах особисто Феліксу було байдуже і до квартири, і до техніки, і навіть до килима, хоча вибирав він його довго й напружено, випитуючи у продавця подробиці й торгуючись за кожен афгані, а доторгувавшись до прийнятної суми, взяв задарма. І коли повернувся – теж було байдуже. Звиклий до аскетичного побуту, затишком квартири він цікавився найменше. Відтак прийшов до тями, роздивився, але щось міняти було вже пізно.

– Скажи чесно, – якось звернувся він до дружини, – у тебе що, в роду цигани були?

Дружина не відповіла, зрештою, що вона могла відповісти, і хто знає, що у нього в голові. Він як повернувся, в тій голові все що хочеш може бути.

– Тільки цигани так обставляють квартири. І ти сама – як циганка. Золото і шкіра. Ти ж уся в золоті. Руки в золоті, вуха, зуби – все в золоті. І в шкірі. Від тебе цапом тхне.

Ще до його повернення їхні стосунки сипалися, мов шовковиця в липні, а зараз уже й не збереш нічого. Таня Фелікса боялася і не розуміла, хоча що тут розуміти, коли боїшся. Рук він, щоправда, не розпускав, але вона прокидалася серед ночі, боязко дивилася на чоловіка, і їй здавалося, ніби поруч лежить якийсь хворий собака: важко дихає, відсапується, кашляє, стогне. Оцей його важкий і безпорадний стогін дратував її найбільше. І лякав, звісно. А що вона могла зробити? Якось вирішила погладити його по голові. Фелікс тоді схопив її руку, міцно стиснув, ледь не зламав.

Фелікс Таню не любив і любити не хотів. Він був явно не в тому стані, аби любити: двадцять п'ять років віддав службі, вісім з яких – війні. Про яку любов тут говорити? Та й відвик від неї. Взагалі від цивільних відвик, а ця ще й бісить постійно. Він не знав, куди діватися від її нападів раптової пристрасті, коли вона сухими потрісканими губами починала виціловувати його обличчя, впадав у нерви від її густих синіх тіней на повіках, від її вульгарної хрипоти, від манери говорити цитатами з фільмів, яких він ніколи не бачив. І всі ці кухонні розмови про школу, про новий диван, про гроші. Весь час про гроші, ніби, крім них, немає про що говорити. І навіть якщо почнеш говорити про щось інше, все одно закінчиться грішми. Йому хотілося виговоритися, виплакатися, вивергнути з себе пережите, здати все те під розпис, ніби табельну зброю, й забути, як погано вивчений урок. Їй же хотілося нового плюшевого дивана і входу на кухню

арочкою з пілястром і архівольтом, як у генерала Красно-писького. Залишалося тільки розбігтися по різних кімнатах, що вони й зробили.

Фелікс хоч і був людиною далекою від води й абсолютно до неї байдужою, свою конуру, найменшу з трьох, називав каютою. Кімнату дружини – музеєм, а доньчину – печерою. До музею, який дружина на циганський манер називала залою, він не заходив. Зрештою, як і до печери. По суті, вони були з донькою чужими людьми. Вона, не розуміючи як слід своїх емоцій, теж почала його боятися. Він же в принципі не знав, як із нею поводитися. Як поводяться з підлітками? Як взагалі з дітьми поводяться?

Свою каюту він щільно завісив мапами й вирізками з газет. Так під час служби він робив у своїх кубриках, так йому було спокійніше. Підлогою стелилося якесь старе запране і забране у мами рядно невизначених відтінків. Плафоном слугувала літрова банка.

Фелікс думав переїхати до матері – допомогти після смерті батька приглядати за братом Юркою. Той пив, хоча й не вмів. Скільки разів Фелікс його з мусарні витягав? А скільки разів по лікарнях шукав? Юрка, довідавшись, розкричався, мовляв, до нього хочуть цербера приставити. І кого? Контуженого?

Тож Фелікс просто вештався містом. То на базарі, то на фабриці. З тим поговорив, із тамтим перехилив – от і день минув. Пізно ввечері, коли не було куди податися, приходив додому, по-ведмежому пролазив до каюти, якийсь час сидів у кріслі, позираючи то на їдку темінь за вікном, то у стелю. Сидячи в кріслі, пив, тихо схлипував, а коли в очах

темнішало й шкірою судомно проходив неприємний струм спогадів – завалювався на ліжко і відсипався, стогнучи і кашляючи. А потім знову новий день. Як і попередній. Порожній і мертвий, ніби кишлак після зачистки.

Якось у серпні він тинявся центральними вулицями. Стояла липка спека, всі, хто мав змогу, розлетілися по дачах і морях. Ще зранку Фелікс обдзвонив товаришів, але ніхто не взяв слухавки. Згадав, що має владнати справи з документами, зайшов до ветеранської спілки, довго там сварився із секретарем, побив конторський стілець, зламав ніжку, так ні з чим і вийшов. Заскочив до «Чайки», замовив коньяку і бутербродів. Від коньяку трохи поплив, вирішив розвіятися, провітрити голову. Дійшов до Кірова, а там і фабрика поруч. Може, бодай із мужиками поговорити? Хоча нудні вони, їх весь час на політику тягне. Або на рибу: підлящики, щуки, блешні, макуха. Походив трохи територією фабрики, зазираючи до гуркотливих цехів. Зазирнув і до макаронного, щоправда, там самі баби, всі однакові, у білих запраних халатах, повнотілі, з хімією на голові, крикливі. І точно: кричать. Але кричать якось напружено, істерично, з підвиванням. Обступили одну і кричать. Поб'ються? Ніби не збираються. Але кричать. І от ця одна, єдина, що не кричала, схожа на молодого енергійного бульдога, таки вирвалася з оточення й уздовж конвеєра побігла геть від натовпу, на світло відчинених дверей. Фелікс зацікавився, придивився і раптом помітив кров, багато крові. Ця кров, рідка і світла, мов вишневий сік, юшила з піднятого до рівня грудей кулака, стікала передпліччям і скрапувала з ліктя.

– Скорую! Фелікс, визивай скорую! – навперейми закудкудакали жінки з глибини цеху. – Скорую! Скорую!

Виявилося, Ліда на стрічці конвеєра перед самими ножами поправляла тісто, тими ножами їй пів пальця й відрізало.

– Самі визивайте! – крикнув Фелікс бабам і кинувся до Ліди. – Зажми палець! – наказав він.

– Уже.

– Шо уже? Палець зажми!

– Та зажала! – Ліда показала скривавлений кулак, мовляв, палець у кулаці. Точніше, пів пальця.

Тим часом викликали швидку. Прибіг начальник цеху, блідий і стривожений. Він завжди, навіть коли біг, тримав руки у кишенях комбінезона.

– А той де? – запитав він Ліду.

– Хто?

– Палець відрубаний де? – нервував начальник цеху.

– Десь уже в макаронах, – мовила Ліда.

– Може, пошукать? Пришиють.

– Він через матрицю з тістом пройшов, – пояснила Ліда. – Нема там уже чого шукать.

Здається, це все, що цікавило начальника. Принаймні стривоженість із сухого голеного обличчя зникла.

– Не горюй, – кинув він і повернувся до своїх справ.

Жінки знову обступили Ліду й, зітхаючи, тупцювали довкола неї: скидалося на обрядовий жниварський танець.

– А це як – через матрицю з тістом? – поцікавився Фелікс. – Це його тепер люди з'їдять?

– З'їдять.

Кінець безкоштовного уривку.
Щоби читати далі, придбайте,
будь ласка, повну версію книги.

ridmi
ТВІЙ УЛЮБЛЕНИЙ КНИЖКОВИЙ

КУПИТИ